

KONTRABANDAS PRECES VĒRTĪBAS NOTEIKŠANA

Mg. iur. Aleksejs Šafarostovs,

Biznesa augstskolas Turība

Doktora studiju programmas Juridiskā zinātne doktorants, Latvija

Viens no valsts mērķiem ir ienākumu saņemšana attīstībai un cenu atšķirību kompensācija importētām un eksportētām precēm, tieši preču starptautiskās aprites procesā.

Tomēr dažkārt valsts noteiktais pienākums maksāt nodokļus rada vēlmi izvairīties no šiem maksājumiem un pārvietot preces nelegāli, respektīvi, kā kontrabandu. Tādējādi, kontrabanda būtībā ir trieciens valsts ekonomiskajām interesēm, precīzāk – ārējām ekonomiskajām attiecībām¹.

Eiropas Komisija (turpmāk – EK), reaģējot uz kontrabandas pieauguma riskiem pāri Eiropas Savienības (turpmāk – ES) austrumu robežai, sagatavoja *tabakas izstrādājumu un alkoholisko dzērienu kontrabandas apkarošanas plānu*². Minētā plāna izstrāde tika veikta, apkopojot informāciju par kontrabandas nosacījumu pastāvēšanu/rašanos attiecībā uz visvairāk izplatītām preču grupām: cigaretēm un alkoholu.

Kontrabandas cigarešu un alkohola ieviešana ES lielā apmērā visbiežāk notiek pāri austrumu robežai un šīs nelikumīgās darbības rada lielus finansiālus zaudējumus ES un dalībvalstu budžetiem. Lai gan nav precīzas statistikas par kopējo situāciju, muitas ieņēmumos cigarešu kontrabanda rada vairāk nekā 10 miljardu eiro zaudējumu gadā. Cīņa pret akcīzes preču kontrabandas pieplūdumu no Moldovas, Ukrainas, Krievijas un Baltkrievijas ir kļuvusi par EK prioritāti.

Krimināltiesību teorijā atzīts, ka katrs noziedzīgs nodarījums rada kaut kādas izmaiņas, nodarot kaitējumu noteiktām, ar likumu aizsargātām interesēm, un šo kaitējumu dēvē par sekām. Ar kontrabandas preču un priekšmetu pretlikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai tiek pārkāpta valsts regulētā kārtība saistībā ar preču un priekšmetu pārvietošanu pāri robežai, kas **izraisa tiešus ekonomiskus zaudējumus**, kas saistīti ar nodevu un nodokļu (maksājumu) nenomaksāšanu, kā arī Latvijas Republikas muitas robežas šķērsošanu un preču ieviešanu Latvijas teritorijā. Ar Krimināllikuma normām tiek aizsargātas

šīs ekonomiskās intereses, kas ir vienas no svarīgākajām Latvijas Republikas interesēm.

Raksta mērķis ir kontrabandas preču vērtības noteikšanas izpēte, ņemot vērā pastāvošo Latvijas un ES judikatūru un normatīvos aktus. Lai sasniegtu mērķi, nepieciešams izpildīt sekojošus uzdevumus:

- 1) veikt krimināltiesiskā regulējuma analīzi par kontrabandas priekšmeta vērtības noteikšanu, salīdzinot to ar citos nacionālajos normatīvajos aktos paredzēto;
- 2) veikt nacionālo un citu valstu tiesiskā regulējuma un judikatūras salīdzinošo analīzi, nosakot iespējamās pretrunas attiecībā uz kontrabandas preču vērtības noteikšanu;
- 3) konstatēt nacionālo un starptautisko tiesību normu nepilnības, ierosinot to novēršanas iespējas;
- 4) izstrādāt priekšlikumus teorētisko un praktisko problēmu risināšanai.

Pētījuma gaitā tiks izmantotas sekojošas izpētes metodes – analīze, salīdzināšana, loģiskā metode un sistēmiskā metode.

Kontrabandas preces vērtības noteikšanai ir izšķiroša nozīme, izlemjot par kontrabandas lielā apmērā sastāva esamību vai neesamību nodarījumā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas (turpmāk – AT) Krimināllietu departaments 2014. gadā lietā Nr.SKK 229/2014³ atzīmēja sekojošus muitas vērtības noteikšanas aspektus:

„...saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 124. panta otro daļu kriminālprocesā pierādāma noziedzīgā nodarījuma sastāva esamība vai neesamība, tātad arī šā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses obligātā pazīme ir kontrabandas izdarīšana lielā apmērā”.

„Saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20. pantu atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit, tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsommu. ... Apelācijas instances tiesa konstatējot, ka lietā ir iegūtas

pretrunīgas ziņas par kontrabandas priekšmeta muitas vērtību, atzina, ka pastāv šaubas par patieso vērtību”.

„No lietas materiāliem redzams, ka šaubas par preces vērtību radās tāpēc, ka netika noskaidrots, vai, nosakot muitas vērtību, tika ņemts vērā preces nolietojums, un vai tam ir nozīme muitas vērtības noteikšanā”.

„Kontrabandas preces vērtības noteikšanai ir izšķiroša nozīme, lai izlemtu par konkrēta nozieguma sastāva esamību vai neesamību apsūdzētās personas nodarījumā. Kriminālprocesa likuma 128. panta trešajā daļā noteikts, ka nevienam no pierādījumiem nav iepriekš noteikta augstāka ticamības pakāpe nekā pārējiem pierādījumiem, taču tajā pašā laikā jāievēro minētā likuma panta otrajā daļā noteiktais, ka to, cik ticamas ir pierādīšanā izmantojamās ziņas par faktiem, izvērtē, aplūkojot visus kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā”.

Pētot kontrabandas priekšmeta „apmēru”, jāmin, ka KL 190. panta trešajā daļā un 190¹. panta otrajā daļā paredzēta pastiprināta atbildība par kontrabandas izdarīšanu lielā apmērā. Priekšmetu vērtība nosakāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā. Turklāt Likuma Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību 20¹. pantā noteikts, ka atbildība par Krimināllikuma 190., 191. un 221. (attiecībā uz spirtu vai citiem alkoholiskiem dzērieniem), kā arī 221.¹ un 221.² pantā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja alkoholiskā dzēriena daudzums sasniedz 20 litrus absolūtā spirta. 21. pantā noteikts, ka šā likuma 20. panta noteikumi neattiecas uz KL 190.¹ panta otrajā daļā, 253. panta otrajā daļā un 253.¹ panta trešajā daļā paredzēto noziegumu kvalifikāciju, ja tie izdarīti lielā apmērā. Atbildība par KL paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams. Par **ievērojamu mantisko zaudējumu** atzīstams mantiskais zaudējums, kas nodarījuma izdarīšanas brīdī pārsniedz piecu tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Likuma Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību 23¹. pantā noteikts, ka atbildība par KL 190., 191., 221. (attiecībā uz spirtu vai citiem alkoholiskiem dzērieniem) un

221.² pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kas radījis būtisku kaitējumu, iestājas, ja alkoholiskā dzēriena daudzums sasniedz 10 litrus absolūtā spirta.

Kā pamatoti atzīmē profesors U. Krastiņš, pirmajā variantā netiek prasīts, lai ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējums būtu ievērojams, tāpēc vērā ir ņemams ikkatrs cits kaitējums neatkarīgi no tā apmēra, savukārt otrais variants attiecināms uz gadījumiem, kad radīto kaitējumu nav pieņemts vērtēt naudas izteiksmē⁴.

Kontrabandas priekšmetu vērtības noteikšana pamatojas uz normatīviem aktiem par cenām un atbilstošu preču cenu veidošanu. Nepieciešamības gadījumā minētais jautājums var tikt risināts, balstoties uz ekspertīzes atzinumu. Ja kontrabandas priekšmets vai muitas noteikumu pārkāpumu priekšmets izvests ārpus valsts robežām, realizēts, iznīcināts vai tā atrašanās vieta nav noskaidrota, tā vērtības noteikšanai var izmantot ziņas, kas ir muitas, pavaddokumentos un citos dokumentos⁵. Ja personai bijis nodoms nelikumīgi pārvietot preces pāri muitas robežai, ievest vai izvest tās lielā apmērā, bet pārvietot tās nelielās daļās, darbības nepieciešams kvalificēt kā turpinātu noziegumu un kvalificēt pēc KL 190. vai 190¹ panta atbilstošām daļām. Darbības, izdarītas preču pārvietošanai nelielā apmērā, ir administratīvais pārkāpums, un atbildība par tām paredzēta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.¹² pantā.

Saskaņā ar likuma Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību 20. pantu nodarījums atzīts par izdarītu lielā apmērā, ja nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. **Konstatējot mantisko zaudējumu lielā apmērā, nekāds cits kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām vairs netiek prasīts.** Saistībā ar jēdziena “priekšmeta kopējā vērtība” izprani veidojas jautājums: ko tieši uzskatīt par kontrabandas priekšmeta vērtību. Piemēram, vai tās ir cigarešu iegādes izmaksas, vai cigarešu vidējā cena tirgū, vai cigarešu iegādes izmaksas un nenomaksātās muitas nodevas apmērs? Tas ir izšķirošs faktors atbildības noteikšanai, jo *dažādu aprēķina metožu pielietošana nosaka atšķirīgu nodarījuma kvalifikāciju*, kas vienā gadījumā nosaka maksimālo brīvības atņemšanu uz vienu gadu (KL 190. p. 1. d.), bet otrajā variantā maksimālo brīvības atņemšanu – uz vienpadsmit gadiem.

Papildinot iepriekšminēto, apskatīsim **kontrabandas priekšmetu vērtības noteikšanu** skarošos Latvijas Republikas AT lēmumus.

Bez minētā Latvijas Republikas AT Kriminālietu departamenta lēmuma 2014. gadā lietā Nr. SKK 229/2014 akcentēsim vēl divus AT lēmumus, proti, 2015. gada lietas SKK-58/2015⁶ un SKK-144/2015⁷.

Apkopojot šo lēmumu saturu, var izsecināt kopējo Latvijas Republikas AT Kriminālietu departamenta nostāju raksta tematikas jautājumos:

„Priekšmetu vērtība norādāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā” (SKK 58/2015).

“Noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtību ... veido cigarešu muitas vērtība, muitas nodoklis, akcīzes nodoklis, pievienotās vērtības nodoklis” (SKK 58/2015).

“Likums nav paredzējis labvēlības principu cigarešu kontrabandai salīdzinājumā ar citiem noziedzīgajiem nodarījumiem ar šo pašu noziedzīgā nodarījuma priekšmetu” (SKK 58/2015).

“Kontrabandas preču vērtība tika rēķināta pēc muitas cenām, kas ir ievērojami zemāka par tirgus cenām. Muitas cenas neatspoguļo preču faktisko realizācijas vērtību preču apgrozības tirgū” (SKK 144/2015).

“Apstāklim, ka prece nav tikusi laista brīvā apgrozībā, nav izšķirošas nozīmes, nosakot preces vērtību. Minētajam apstāklim ir nozīme tikai, nosakot kaitējuma kompensāciju” (SKK 144/2015).

“Preču muitas vērtību veido muitas teritorijā ievadamās preces pašizmaksas vērtība, kas ir vienādi nosakāma visā Eiropas Kopienas muitas teritorijā. Muitas vērtība ir nepieciešama, lai pareizi aprēķinātu un iekasētu muitas maksājumus un nodokļus, ņemot vērā katras Kopienas dalībvalsts nacionālajās tiesībās noteiktās nodokļu likmes, kas kopumā veido apgrozībā laižamās preces vidējo mazumtirdzniecības vērtību. Tādējādi Eiropas Kopienas dalībvalstī ievestās preces no citas valsts, kas nav Eiropas Kopienas dalībvalsts, preces kopējo vērtību veido muitas vērtība un aprēķinātie administrētie nodokļi, kas likumā ... ir pielīdzināmi nozieguma priekšmeta tirgus cenai” (SKK 144/2015).

“Augstākā tiesa 2015. gada 14. maija lēmumā lietā Nr. SKK-58 ir norādījusi, ka ir jānosšķir jēdzieni „noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtība” un „nodokļu administrēšana” (SKK 144/2015).

“Tiesai... izlemjot par kontrabandas, tas ir, nozieguma priekšmeta vērtību, piemērojami Eiropas Savienības normatīvie akti un Eiropas Savienības Tiesas judikatūra” (SKK 144/2015).

Tiesām, taisot spriedumu, būtu javadās no AT lēmumos nostiprinātās judikatūras par kontrabandas preces vērtības noteikšanu, proti:

1. Muitas cenas neatspoguļo preču faktisko realizācijas vērtību, un preces vērtība norādāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā.

2. Apstāklim, ka prece nav tikusi laista brīvā apgrozībā, nav izšķirošas nozīmes, un preces vērtību veido muitas vērtība, muitas nodoklis, akcīzes nodoklis un pievienotās vērtības nodoklis.

3. Aizstāvības atsauces uz Eiropas Savienības Tiesas 2009. gada 2. aprīļa prejudiciālā sprieduma lietā C-459/07 un 2010. gada 29. aprīļa prejudiciālā sprieduma lietā C-230/08 atziņām, nav piemērojamas kontrabandas gadījumiem Latvijā.

4. AT ieskatā atbilstoši Eiropas Savienības Regulai Nr.2913/92 ievestās preces no citas valsts, kas nav Eiropas Kopienas dalībvalsts, preces kopējo vērtību veido muitas vērtība un aprēķinātie administrētie nodokļi, kas ir pielīdzināmi nozieguma priekšmeta tirgus cenai.

Nevar pilnībā piekrist AT viedoklim par kontrabandas preces vērtības noteikšanu, jo nav ievēroti visi Eiropas Savienības normatīvie akti un Eiropas Savienības Tiesas judikatūra, proti, AT viedokļa pamatojums aprobežojas ar diviem Eiropas Savienības Tiesas lēmumiem, uz kuriem atsauces aizstāvība kontrabandas preces vērtības noteikšanas aspektā. AT savos lēmumos mēģina atspēkot aizstāvības argumentus, bet nemēģina veikt Eiropas Savienības normatīvo aktu (konkrētajā gadījumā tieši Padomes Regulas Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi) analīzi, ar mērķi izbeigt turpmākās diskusijas par minēto jautājumu. Ar šo akcentējams svarīgs faktors, proti, **Latvijai kā ES dalībvalstij ir jārespektē Eiropas Savienības normatīvie akti un Eiropas Savienības tiesas judikatūra**, proti, Latvijas Republikas likumiem jāatbilst regulai, kā arī jāpieņem judikatūras atziņas un citu valstu pieeja minētā jautājuma risināšanai.

Lai lēmums būtu objektīvs, jautājums jārisina vispusīgi, tāpēc jāapkopo ES Tiesas judikatūrā sniegtās atziņas par kontrabandas vērtības noteikšanu, kas pamatā saistītas ar muitas parāda rašanās brīdi un preces ievešanas nelikumīgumu, ka arī jāizprot Padomes Regulas Nr. 2913/92 regulējums šajos jautājumos.

Vispirms jāatzīmē, ka, izpētot ES tiesas judikatūru attiecībā uz kontrabandas preces vērtības noteikšanu, nozīmīgas ir piecas lietas (C-195/03⁸; C-454/10⁹; C-414/02¹⁰; C459/07¹¹ un C230/08¹²).

ES tiesas judikatūra ir noderīga, jo tajā apkopots vienots ES tiesu instances viedoklis, kā arī tiesas materiālos atspoguļots atsevišķu dalībvalstu redzējums par identisku jautājumu un problēmas risinājuma modelis saskaņā ar nacionālajiem likumiem.

Veicot minēto ES tiesas lietu analīzi, var akcentēt nozīmīgāko, kas skar kontrabandas preces vērtības noteikšanu:

1. "... muitai uzrādītas preces, par kurām ir iesniegta kopsavilkuma deklarācija un Kopienas ārējā tranzīta dokuments atzīts par derīgu, Kopienas muitas teritorijā **preces nav ievestas likumīgi**, ja muitas dienestiem iesniegtajā dokumentācijā preces ir norādītas ar kļūdainu apzīmējumu" (C-195/03).
2. "... muitas parāds saistībā ar muitai uzrādītām un ar kļūdainu apzīmējumu deklarētām precēm izriet no Padomes 1992. gada 12. oktobra Regulas (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi 202. panta" (C-195/03).
3. "Kopienas muitas teritorijā ievestās **preces atrodas muitas uzraudzībā pat tad, ja tās – tīši vai netīši – ir kļūdaini apzīmētas**" (C-195/03).
4. "Ievedmuitas parāds saskaņā ar Muitas kodeksa 202. panta 1. punkta a) apakšpunktu nerodas, ja preces ir uzrādītas muitas iestādēm, kaut arī tās ir uzrādītas ar saturiski kļūdainu apzīmējumu" (C-195/03).
5. **Paslēptas vai nobēdzinātas preces, par kuru esamību skaidri netika darīts zināms muitas dienestiem un kuras neatrodas parastajās preču uzglabāšanai domātajās vietās transportlīdzeklī, tomēr nav paziņojuma par preču uzrādīšanu muitā** Muitas kodeksa 40. panta izpratne ... un attiecība uz šādam precēm ievadmuitas parāds rodas saskaņā ar Muitas kodeksa 202. panta 1. punkta a) apakšpunktu (C-195/03).
6. "... **muitas parāda gadījumā, kas ir radies, pretlikumīgi ievēdot preces Savienības muitas teritorijā, par parādnieku ir jāuzskata persona, kas, tieši nepiedaloties šajā ievēšanā Savienības muitas teritorijā, ir piedalījies tajā kā starpniece minēto preču pirkuma līgumu noslēgšanā**, ja tā ir apzinājusies vai tai būtu bijis jāapzinās, ka minētā ievēšana ir pretlikumīga; tas ir jānovērtē iesniedzējtiesai" (C-454/10).
7. "Padomes 1992. gada 12. oktobra Regulas (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi 202. panta 3. punkts **neiestājas pret tādu valsts regulējumu... kas padara darba devēju (vai rīkojuma izdevēju) atbildīgu par muitas parādu, kurš radies tā darbiniekiem (vai citām personām) sakara ar muitas pienākumu neievērošanu, pildot darba devēja (vai rīkojuma izdevēja) uzticētos uzdevumus**" (C-414/02).
8. "...frāze "sakarā ar to **nelikumīgu ievēšanu**", kas ietverta Muitas kodeksa 233. panta pirmās daļas d) punktā, ir interpretējama tādējādi, ka tā attiecas uz **laika posmu, kurš ilgst no robežas šķērsošanas brīža līdz brīdim, kad pretlikumīgi ievestās preces ir sasniegušas pirmo galamērķi Kopienas teritorijas iekšienē**" (C-459/07).
9. "... lai tiktu dzēsts muitas parāds, Kopienas muitas teritorijā nelikumīgi ievesto **preču aizturēšanai jānotiek, pirms minētās preces ir šķērsojušas šajā teritorijā esošo pirmo muitas iestādi**" (C-459/07).
10. "Objektīvas atšķirības starp gadījumu, kas noteikts 202. pantā, un gadījumu, kas noteikts 203. pantā, ir pietiekamas, lai uzskatītu, ka Kopienas likumdevēja paredzētā atšķirīgā **attieksme pret abiem gadījumiem ir pamatota (pat ja tā varbūt nav "optimāla")**" (C-459/07).
11. "202. pants attiecas uz "klasiskiem" preču kontrabandas gadījumiem Kopienas muitas teritorijā" (C-459/07).
12. "Dānijas Muitas likuma 83. panta 2. punktā ir noteikts: "Ja tiek **samaksāts muitas nodoklis, nodevas vai soda nauda vai procesa izdevumi, aizturētās vai konfiscētās preces saskaņā ar ievēšanas vispārējiem noteikumiem ir jāatdod atpakaļ personai, kurai tās tika aizturētas vai konfiscētas, vai jebkurai citai personai, kura pierāda tiesības uz šīm precēm**" (C-230/08).
13. "Atbilstoši Muitas konvencijas par starptautiskajiem preču pārvadājumiem, izmantojot TIR karneti ... 4. pantam, par precēm, kuras pārvadā saskaņā ar šajā konvencijā paredzēto TIR procedūru, **muitas iestādēs ceļā nav jāmaksā ievadmuitas vai izvedmuitas nodokļi un citi maksājumi**" (C-230/08).
14. "Komisija uzskata, ka Muitas kodeksa 233. panta d) punktā ietvertais muitas parāda dzēšanas nosacījums ir izpildīts, ja preces saistībā ar to pretlikumīgu ievēšanu muitas teritorijā ir aizturētas un vēlāk

- iznīcinātas, tām atrodoties iestāžu valdījumā. **Ievedmuitas iekasēšanas mērķis ir aizsargāt Kopienas preces kopējās tirdzniecības politikas ietvaros.** Tādējādi, ņemot vērā Muitas kodeksa 233. panta d) punkta teleoloģisko interpretāciju, **nav svarīgi, vai valsts ir ieguvusi preces savā īpašumā vai arī īpašuma pāreja ir notikusi par labu Valsts kasei.** Muitas kodeksa 233. panta d) punktā noteiktais muitas parāda dzēšanas nosacījums ir uzskatāms par izpildītu, ja tiesas lēmuma vai valsts iestādes rīcības dēļ importētājs pilnībā zaudē valdījumu [pār precēm] un tiesības uz attiecīgajām precēm, ar nosacījumu, ka šāda valsts iejaukšanās vienlaikus pilnībā izslēdz attiecīgo preču nokļūšanu apgrozībā. Komisija papildus vēl uzsver, ka Muitas kodeksa 233. panta d) punktā noteiktais muitas parāda dzēšanas nosacījums paredz, ka attiecīgās preces tiek aizturētas “sakarā ar to nelikumīgu [pretlikumīgu] ievēšanu”. Tādējādi šo muitas parāda dzēšanas nosacījumu var piemērot tikai tad, ja kontrabandas preces ir aizturētas, šķērsojot Kopienas ārējo robežu, un vēlākais brīdī, kad tās šķērso pirmo uz robežas esošo muitas iestādi” (C-230/08).
15. “Nīderlandes valdība secina, ka ...preču **iznīcināšana ir kas vairāk par parastu konfiskāciju**, tādēļ Kopienas muitas tiesību normu saprātīga interpretācija **šajā gadījumā ļautu piemērot** Muitas kodeksa 233. panta d) punktā noteikto **muitas parāda dzēšanas nosacījumu**” (C-230/08).
16. “Itālijas valdība uzsver, ka ... kontrabandas preču aizturēšana ar konfiskāciju būtu pamats muitas parāda dzēšanai tikai tad, ja tas notiktu, pirms preces šķērso pirmo muitas kontroles punktu uz Kopienas ārējās robežas. Tas attiecas arī uz preču kontrabandu pārvadājumos, kas veikti, izmantojot TIR karneti, jo TIR konvencijas noteikumi jāinterpretē atbilstoši Muitas kodeksam” (C-230/08).
17. “Preču “**konfiskācija**” attiecīgo noteikumu izpratnē paredz, ka **sākotnējais īpašnieks vai īpašnieka pārstāvis neatgriezeniski zaudē tiesības rīkoties ar precēm, neatkarīgi no tā, vai tas ir saistīts ar īpašumtiesību maiņu par labu valstij**” (C-230/08).
18. “... **pretlikumīgi ievestām precēm akcīzes nodokli piemēro tikai no brīža, kad tās šķērso zonu, kurā atrodas pirmais Kopienas teritorijā esošais muitas kontroles punkts.** Ja preču aizturēšana ar **iznīcināšanu ir notikusi pirms tam, akcīzes nodoklis netiek piemērots. Brīdī, kad pretlikumīgi ievestās preces šķērso šo zonu, tām ir piemērojams akcīzes nodoklis un vienlaikus saskaņā ar šīs direktīvas 6. panta 1. punktu rodas akcīzes nodokļa parāds, turklāt vēlāka aizturēšana ar **iznīcināšanu nav pamats nodokļa parāda dzēšanai vai atlikšanai**” (C-230/08).**
19. “... **attiecībā uz pretlikumīgi ievestām precēm darbība, par kuru jāmaksā PVN ... notiek tikai brīdī, kad šīs preces šķērso zonu, kurā atrodas pirmais Kopienas teritorijā esošais muitas kontroles punkts.** Ja preču aizturēšana ar **iznīcināšanu ir notikusi pirms tam, darbība, par kuru jāmaksā nodoklis, nav notikusi. Brīdī, kad tiek šķērsota šī zona, notiek darbība, par kuru jāmaksā nodoklis, un nodoklis kļūst iekasējams, turklāt vēlāka aizturēšana ar **iznīcināšanu nenovērš nodokļa iekasējamību**” (C-230/08).**
20. “... **piemērot muitas un PVN parādu ir kompetenta tā dalībvalsts, kurā preces ir pretlikumīgi ievestas Kopienā, pat ja šīs preces pēc tam ir ievestas citā dalībvalstī un tikai tur ir atklātas un aizturētas. Piemērot akcīzes nodokļa parādu ir kompetenta tā dalībvalsts, kurā Kopienas teritorijā pretlikumīgi ievestās preces komerciāliem nolūkiem atrodas to aizturēšanas brīdī**” (C-230/08).
21. “... apstākļi, kuros preces, kuras to pretlikumīgas ievēšanas Kopienas muitas teritorijā brīdī vietējās muitas un nodokļu iestādes ir aizturējušas zonā, kurā atrodas pirmā muitas iestāde pie Kopienas ārējās robežas, un kuras minētās iestādes vienlaicīgi vai vēlāk ir **iznīcinājušas, turklāt [preces] vienmēr ir palikušas [šo iestāžu] valdījumā, atbilst ... 233. panta pirmās daļas d) punktā minētajam jēdzienam “aizturētas un vienlaicīgi vai vēlāk konfiscētas” preces, un līdz ar to atbilstoši šai normai **muitas parāds tiek dzēsts**” (C-230/08).**
22. “... preces, kuras vietējās muitas un nodokļu iestādes aizturējušas to ievēšanas Kopienas teritorijā brīdī un kuras šīs iestādes vienlaicīgi vai vēlāk **iznīcinājušas, turklāt [minētās preces] vienmēr ir palikušas [šo iestāžu] valdījumā, ir uzskatāmas par tādām, kuras nekad nav tikušas ievestas Kopienā, un līdz ar to darbība, par kuru saistībā ar šīm precēm ir jāmaksā akcīzes nodoklis un pievienotās vērtības nodoklis, nav notikusi, un tādējādi šis nodoklis nav**

kļūvis iekasējams”” (C-230/08).

ES tiesas lēmumu analīze ļauj izdarīt secinājumu, ka kontrabandas priekšmeta vērtības noteikšana saistīta ar vairākiem apstākļiem, kuri noteikti jānoskaidro, piemēram, muitas parāds, nolūks preces laist brīvā apgrozībā, ievadmuitas, akcīzes un pievienotās vērtības nodokļa piemērošanas iespējamība, preces pārvietošana izmantojot TIR procedūras utt.

Sevišķu valstu atziņas un EK tiesas skaidrojumi dažkārt ir pretrunīgi, piemēram, balstoties uz norādīto 14. un 15. punktā, EK un Nīderlandes valdība uzskata, ka *ievedmuitas iekasēšanas mērķis ir aizsargāt Kopienas preces kopējās tirdzniecības politikas ietvaros un noteiktais muitas parāda dzēšanas nosacījums ir uzskatāms par izpildītu, ja tiesas lēmuma vai valsts iestādes rīcības dēļ importētājs pilnībā zaudē valdījumu [pār precēm] un tiesības uz attiecīgajām precēm, ar nosacījumu, ka šāda valsts iejaukšanās vienlaikus pilnībā izslēdz attiecīgo preču nokļūšanu apgrozībā. Muitas parāda dzēšanas nosacījumu var piemērot tikai tad, ja kontrabandas preces ir aizturētas, šķērsojot Kopienas ārējo robežu, un vēlākais brīdī, kad tās šķērso pirmo uz robežas esošo muitas iestādi. Tās nozīmē, ka pamatmērķis ir nepieļaut šo preču nokļūšanu apgrozībā Kopienas tirgū, un, ja minētais nosacījums ir izpildīts, tad muitas parādu var dzēst, līdz ar ko nepastāv nosacījumi muitas parāda un nodokļu aprēķinam.*

Vēl viens viedoklis, izteikts ES tiesas lēmumā lietā Nr.C-230/08, skan sekojoši: „*muitas un PVN parādu piedzīt var tā dalībvalsts, kurā preces ir pretlikumīgi ievestas Kopienā, pat ja šīs preces pēc tam ir ievestas citā dalībvalstī un tikai tur ir atklātas un aizturētas. Piemērot akcīzes nodokļa parādu ir kompetenta tā dalībvalsts, kurā Kopienas teritorijā pretlikumīgi ievestās preces komerciāliem nolūkiem atrodas to aizturēšanas brīdī*”. Minētais nozīmē, ka faktiski visu ES iekšējā tirgū aizturēto kontrabandas preču muitas parādu un PVN pieprasīšana notiek valstīs, kas atrodas uz Eiropas Savienības ārējās robežas. Minētā apstākļa izmantošana varētu būt ekonomiski izdevīga Latvijas valsts budžeta papildināšanai, jo kontrabandas apjomi mērāmi miljonos eiro.

Jautājuma risināšanai nozīmīga ir arī Eiropas Padomes Regulā Nr. 2913/92¹³ paustā nostāja par kontrabandas preces vērtības noteikšanu. Uzmanība būtu jāpievērš arī sekojošām Muitas kodeksa normām, kas nezināmu iemeslu dēļ

iepriekš nav analizētas Latvijās judikatūrā:

1. 4. pantā noteikts: “*Muitas parāds” nozīmē personas pienākumu samaksāt ievadmuitas nodokļu summu (ievedmuitas parāds) vai izvedmuitas nodokļu summu (izvedmuitas parāds), kas piemērojams atsevišķām precēm saskaņā ar spēkā esošajiem Kopienas noteikumiem. “Ievedmuitas nodokļi” nozīmē muitas nodokļus un muitas nodokļiem līdzvērtīgus maksājumus, kas jāmaksā, preces ievadot.*
2. 13. pantā noteikts, ka *muitas dienesti drīkst saskaņā ar spēkā esošajiem nosacījumiem veikt jebkādu kontroli, ko tie uzskata par nepieciešamu, lai nodrošinātu tiesību aktu muitas jomā pareizu piemērošanu.*
3. 31. pantā noteikts: *Ja ievestu preču muitas vērtību nevar noteikt saskaņā ar 29. vai 30. pantu, to nosaka, pamatojoties uz Kopienā pieejamiem datiem, izmantojot pieņemamus līdzekļus, kas atbilst principiem un vispārīgiem noteikumiem... Par pamatu muitas vērtības noteikšanai saskaņā ar 1. punktu nevar būt... viszemākās muitas vērtības vai brīvi noteiktas vai fiktīvas vērtības.*
4. Balstoties uz 33. pantu *muitas vērtībā nav iekļaujamas šādas summas, ja tās ir uzrādītas atsevišķi no cenas, kas faktiski samaksāta vai maksājama: ... ievadmuitas nodokļi un citi maksājumi Kopienā par preču ievēšanu vai pārdošanu.*
5. 79. pantā noteikts, ka *preču laišana brīvā apgrozībā dod ārpuskopienas precēm Kopienas preču statusu. Tas nozīmē tirdzniecības politikas pasākumu piemērošanu, pārējo ar preču ievēšanu saistīto formalitāšu izpildi un jebkādu likumā noteikto nodokļu uzlikšanu.*
6. 202. pantā ir noteikts, ka: *Ievedmuitas parāds rodas, pretlikumīgi Kopienas muitas teritorijā ievadot ar ievadmuitas nodokli apliekamās preces... Muitas parāds rodas brīdī, kad preces tiek pretlikumīgi ievestas.*
7. Atbilstoši 215. pantam *muitas parāds rodas: – vietā, kur risinās notikumi, kas to rada, – ja šo vietu nav iespējams noteikt – vietā, kur muitas iestādes secina, ka sakarā ar precēm ir radies muitas parāds.*
8. 217. panta 1. punktā ir paredzēts, ka *ikvienu muitas parāda rezultātā radušos ievadmuitas vai izvedmuitas nodokļa summu, turpmāk sauktu “nodokļa summa”, muitas dienesti aprēķina, tiklīdz to rīcībā ir nepieciešamie dati, un ieraksta uzskaites dokumentos*

vai jebkurā citā līdzvērtīgā dokumentā (iegrāmatošana).

Rezumējot rakstā izklāstīto, var izdarīt sekojošus **secinājumus**:

1. Muitas cenas neatspoguļo preču faktisko realizācijas vērtību, un kontrabandas preces vērtība norādāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā.
2. Kopienas muitas teritorijā ievestās preces atrodas muitas uzraudzībā pat tad, ja tās – tīši vai netīši – muitas dienestiem ir kļūdaini apzīmētas. Pat tad, ja par tām tīši vai aiz neuzmanības muitas dienestam ir sniegtas nepatiesas ziņas.
3. Frāze “sakarā ar to nelikumīgu ieviešanu”, kas ietverta Muitas kodeksa 233. panta pirmās daļas d) punktā, ir interpretējama tādējādi, ka tā attiecas uz laika posmu, kurš ilgst no robežas šķērsošanas brīža līdz brīdim, kad pretlikumīgi ievestās preces ir sasniegušas pirmo galamērķi Kopienas teritorijas iekšienē.
4. Lai tiktu dzēsts muitas parāds, Kopienas muitas teritorijā nelikumīgi ievesto preču aizturēšanai jānotiek, pirms minētās preces ir šķērsojušas šajā teritorijā esošo pirmo muitas iestādi.
5. Dānijas Muitas likuma 83. panta 2. punktā noteikts: “Ja tiek samaksāts muitas nodoklis, nodevas vai soda nauda vai procesa izdevumi, aizturētās vai konfiscētās preces saskaņā ar ieviešanas vispārējiem noteikumiem ir jāatdod atpakaļ personai, kurai tās tika aizturētas vai konfiscētas, vai jebkurai citai personai, kura pierāda tiesības uz šīm precēm”. Pēc autora domām, šis ir objektīvs un taisnīgs nosacījums neaizliegtu kontrabandas preču laišanai brīvā apgrozībā.
6. Ievedmuitas iekasēšanas mērķis ir aizsargāt Kopienas preces kopējās tirdzniecības politikas ietvaros. Nav svarīgi, vai valsts ir ieguvusi preces savā īpašumā vai arī īpašuma pāreja ir notikusi par labu Valsts kasei, jo noteiktais muitas parāda dzēšanas nosacījums ir uzskatāms par izpildītu, ja tiesas lēmuma vai valsts iestādes rīcības dēļ importētājs pilnībā zaudē valdījumu (pār precēm) un tiesības uz attiecīgajām precēm, ar nosacījumu, ka šāda valsts iejaukšanās vienlaikus pilnībā izslēdz attiecīgo preču nokļūšanu apgrozībā. Muitas parāda dzēšanas nosacījumu var piemērot tikai tad, ja kontrabandas preces ir aizturētas, šķērsojot Kopienas ārējo robežu, un vēlākais brīdī, kad tās šķērso pirmo uz robežas esošo muitas iestādi.

7. Piemērot muitas un PVN parādu ir kompetenta tā dalībvalsts, kurā preces ir pretlikumīgi ievestas Kopienā, pat ja šīs preces pēc tam ir ievestas citā dalībvalstī un tikai tur ir atklātas un aizturētas.

Kā var redzēt no secinājumiem, viedokļi par kontrabandas preces vērtības noteikšanu var atšķirties, līdz ar ko, tā kā ievedmuitas iekasēšanas mērķis ir aizsargāt Kopienas preces kopējās tirdzniecības politikas ietvaros, saskaņā ar ES tiesas lēmumiem, preces, kuras vietējās muitas un nodokļu iestādes aizturējušas to ieviešanas Kopienas teritorijā brīdī un kuras šīs iestādes vienlaicīgi vai vēlāk iznīcinājušas, turklāt minētās preces vienmēr ir palikušas šo iestāžu valdījumā, ir uzskatāmas par tādām, kuras nekad nav tikušas ievestas Kopienā. Līdz ar ko veicot kontrabandas preces vērtības noteikšanu, **kontrabandas preces vērtība norādāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā, bet preces vērtībā nav jāiekļauj muitas nodokļi, PVN un akcīzes nodokļi. Minētos nodokļus var piemērot, nosakot zaudējumu kompensāciju, ja tiks pierādīts, ka preces bija plānots izmantot komerciāliem nolūkiem.**

Balstoties uz pētījuma secinājumiem, var piedāvāt sekojošus **priekšlikumus**, kas pozitīvi ietekmēs kontrabandas preces vērtības noteikšanu Latvijā:

1. Kontrabandas preču vērtības noteikšanai piemērot preces tirgus cenu vai tai pielīdzināto cenu nodarījuma izdarīšanas laikā.
2. Balstoties uz ES tiesas viedokli, **piemērot muitas un PVN parādu ir kompetenta tā dalībvalsts, kurā preces ir pretlikumīgi ievestas Kopienā**, pat ja šīs preces pēc tam ir ievestas citā dalībvalstī un tikai tur ir atklātas un aizturētas. Latvijas kompetentām iestādēm nepieciešams izstrādāt procedūru minēto gadījumu izsekošanai un kompensācijas pieprasīšanai.
3. Nepieciešams veikt pētījumus ar mērķi kopskatā ar ES normatīviem aktiem un ES tiesu judikatūru **definēt muitas parāda rašanās brīdi un vietu, kā arī muitas parāda dzēšanas iespējamību, ja preces tika ievestās nelikumīgi**. Minētais pētījums ir nepieciešams, jo pastāvošā normatīvo aktu izpratnes daudzveidība ļauj ļaunprātīgi izmantot normatīvo aktu satura neviennozīmīgumu un izvairīties no atbilstoša soda.

Atsauces

- ¹ Угаров Б. У таможенного барьера. – М.: Междунар. отношения, 1975, с. 69.
- ² Action plan to fight against smuggling of cigarettes and alcohol along the EU Eastern border, Brussels, 24.6.2011 SEC (2011) 791 final, Pieejams: [http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/preventing-fraud – dokuments/eastern_border_action_plan_en.pdf](http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/preventing-fraud-dokuments/eastern_border_action_plan_en.pdf), skatīts 25.10.2015.
- ³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2014. gada 3. jūlija LĒMUMS Lietā Nr. SKK 229/2014 (Kriminālieta Nr. 15890018311). Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-likuma-normam-ar-tezem/kriminallikuma-seviska-dala/#10>, skatīts 12.11.2015.
- ⁴ Krastiņš U. Par vērtējuma jēdzieniem krimināltiesību normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: Viedokļi, problēmas un risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009., 51.-52. lpp.
- ⁵ Piemēram, 2008. gada 30. martā operatīvo pasākumu rezultātā Pededzes robežpārejas punktā, Alūksnes rajonā, VID Muitas kriminālpārvaldes darbinieki, sadarbībā ar Robežsardzes darbiniekiem, veicot muitas kontroli trīs no Krievijas Federācijas (KF) Latvijā iebraucošiem mikroautobusiem, atklāja, ka automašīnu saloni un kravas nodalījumi ir piepildīti ar kartona kastēm, kurās atrodas cigaretes *Saint George, Saint George Lights, More, Optima Light, CCCP, Prima nevo, Baltijskije, Ļeņingrada*. Pededzes robežpārejas punktā preču muietošana netiek veikta, tādēļ caur šo robežpārejas punktu preces Latvijā ievest nav atļauts. Ceturtā mikroautobusa šoferis acīmredzot tika brīdināts par veiktajiem kontroles pasākumiem, jo mēģināja iebraukt atpakaļ KF, bet, kad tas neizdevās, KF neitrālajā zonā automašīnu ar visu kravu aizdedzināja. Pēc vēlāk saņemtās informācijas no KF Pleskavas apgabala Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes, aizdedzinātajā mikroautobusā atrastas 109 tabletes narkotiskās vielas tarēns. Ja minētās narkotiskās vielas tiktu ievestas LR, narkotiku kurjeram draudētu kriminālatbildība pēc KL 253. panta 3. daļas par narkotisko vielu iegādāšanos realizācijas nolūkā, par ko paredzēts sods – brīvības atņemšana no 8 līdz 15 gadiem. Pieejams: <http://www.db.lv/citas-zinas/begot-sadedzina-narkotikas-un-cigaretes-192931>, skatīts 20.10.2015.
- ⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2015. gada 14. maija LĒMUMS. Lietā Nr. SKK –58/2015. (Kriminālieta Nr. 15890017612). Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2015/>, skatīts 12.11.2015.
- ⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2015. gada 27. maija LĒMUMS Lietā Nr. SKK –144/2015 (Kriminālieta Nr. 15890011613). Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2015/> skatīts 12.11.2015.
- ⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2005. gada 3. marta prejudiciāls spriedums lietā C-195/03 Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/>, skatīts 12.11.2015.
- ⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2011. gada 17. novembrī prejudiciāls spriedums lietā C-454/10 Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/>, skatīts 12.11.2015.
- ¹⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2004. gada 23. septembrī prejudiciāls spriedums lietā C-414/02 Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/>, skatīts 12.11.2015.
- ¹¹ Eiropas Savienības Tiesas 2009. gada 2. aprīļa prejudiciāls spriedums lietā C-459/07 Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/>, skatīts 12.11.2015.
- ¹² Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 29. aprīļa prejudiciāls spriedums lietā C-230/08 Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/>, skatīts 12.11.2015.
- ¹³ Padomes Regula (EEK) Nr. 2913/92 (1992. gada 12. oktobris) par Kopienas Muitas kodeksa izveidi Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/>, skatīts 12.11.2015.

Abstract

The aim of this Article is to evaluate determination of value of smuggled goods according to existing Latvian and EU legislation and regulations. The problem analyzed in this study- existing determination methodology of smuggled goods value, which does not comply with EU legislation and case law, and European Commission opinion as well. Article's novelty has been shown by research carried out through analysis of the smuggled goods value, paying special attention to Latvian legislation in comparison with EU law, the case-law. As particular novelty of research should be emphasized Author's proposals for improvements in national legislation and terminology, defining specific activities.

Summarizing up conclusions of the article it can be said that the value of smuggled goods should be fixed according to market price or assimilated price at the time of the offense, but it is not acceptable to include customs tax, VAT and excise tax into the value of goods. These taxes can be applied to determine the compensation for losses if it will be proved that goods had been intended for use in commercial purposes.

Аннотация

Целью статьи является изучение определения стоимости контрабандных товаров, принимая во внимание юриспруденцию и нормативные акты Латвии и ЕС. Проблема заключается в существующей методике определения стоимости контрабандных товаров, которая не соответствует нормативным актам и юриспруденции ЕС и мнению Европейской Комиссии. Новизна статьи проявляется в ходе анализа определения стоимости контрабандных товаров, при этом особое внимание уделено соответствию правового регулирования Латвии правовым нормам, юриспруденции ЕС. Как особую новизну исследования следует отметить разработанные автором предложения по улучшению национального правового регулирования, а также по совершенствованию терминологии.

В заключение автор приходит к выводу, что стоимость контрабандных товаров должна быть указана в соответствии с рыночными ценами либо приближенными к ним ценами на время совершения деяния, но неприемлемо включать в стоимость товаров таможенные налоги, НДС и акцизные налоги. Указанные налоги можно применять при определении размера компенсации ущерба, если будет доказано, что товары планировалось использовать в коммерческих целях.